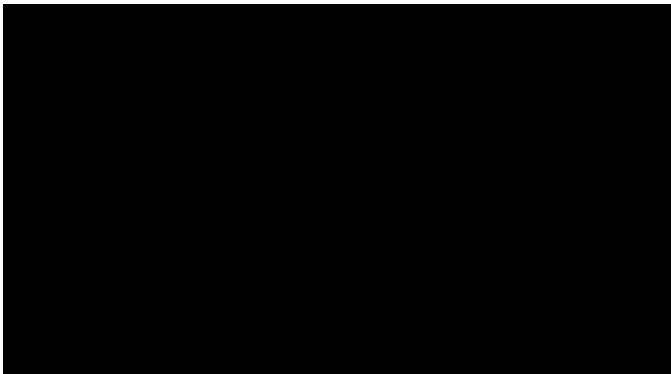

European Standards of Local Self-Government and EU Regional Policy/ Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС

Європейський
освітній проект
Модуль Жан Моне-
2019/2022

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тема 4.

РЕГІОНАЛІЗМ І РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ТИПОЛОГІЯ

**Лектор: доктор юридичних наук, професор
Світлана Серьогіна**

ПЛАН

- 1.Регіон як проміжний рівень територіальної організації публічної влади: поняття, ознаки, види.**
- 2.Регіоналізація як політико-правове явище та процес перерозподілу владних повноважень: поняття, напрямки, види.**
- 3.Регіоналізація і децентралізація: співвідношення понять.**
- 4.Регіоналізм як елемент сучасного конституціоналізму. Європейський і азіатський регіоналізм.**

Для того, щоб чітко зрозуміти критерії визначення регіону як об'єкта державного впливу та політико-правового поняття, необхідно об'єднати його просторову сутність з іншими характеристиками, які відіграють роль регіоноутворюючих ознак (економічними, соціальними, управлінськими, етнічними, історичними, культурними, мовними, конфесійними тощо) та взяти до уваги деякі з його трактувань, що склалися в інших галузях знань

філософське

асоціюється з особливим «світом», для якого властиві своя ментальність, спосіб мислення, традиції, світогляд та світосприйняття

історичне

вказує, як правило, на колишню, втрачену з часом ідентичність

геополітичне

виходить з просторової диференціації різних сил, рухів, центрів сили тощо, причому такий регіон складається, як правило, з групи країн, які більше зв'язані одна з одною, ніж з іншими країнами

економічне

трактується як територія з чітко вираженою спеціалізацією виробництва і певною господарською цілісністю

адміністративно-територіальне

трактується як субнаціональна одиниця, статус якої прописаний в Конституції чи законах

Вчені-географи пропонують низку альтернативних визначень регіону, використовуючи різноманітні методологічні підходи та поєднання регіоноутворюючих факторів

1

Регіон – це комплекс, що складається з землі, повітря, флори, фауни і людського населення, які можуть розглядатися в їх особливих відносинах одне з одним і які складають разом певну і характерну частину поверхні Землі

2

Регіон – це зона, яка включає в свої рамки існуючу однорідність домінуючих фізичних умов і, відповідно, домінуючих укладів проживання

3

Регіон – це географічний термін для описання такого типу навколишнього середовища, в якому географічні елементи поєднані один з одним певними і постійними зв'язками

Вчені-географи пропонують низку альтернативних визначень регіону, використовуючи різноманітні методологічні підходи та поєднання регіоноутворюючих факторів

4

Регіон – це група сусідніх держав, які складають окремий економіко – географічний, або близький за національним складом і культурою, або однотипний за суспільно-політичним ладом район світу

5

Регіон – область, район; частина держави, що відрізняється від інших областей сукупністю природних і (або) історично сформованих, відносно стійких економіко-географічних та інших особливостей, які нерідко поєднуються з особливостями національного складу населення

6

Регіон – система, що здатна до самовідтворення і самоорганізації незалежно від процесів міждержавної диференціації

Терміном «регіон» у національній статистиці позначається адміністративно-територіальна одиниця України – область, район, населений пункт, а також об'єднання адміністративно-територіальних одиниць або частка адміністративно-територіальної одиниці як територія:

1

що вивчається за спільними ознаками (економічними, соціальними, політичними, екологічними, промисловими та ін.

2

на якій здійснюється чи може здійснюватися статистичний облік подій, явищ і процесів

3

для якої проводиться чи може проводитися планування її розвитку

Термін «регіон» в юриспруденції

1

П. Білик: «Регіон – це сформований в межах певної природно-географічної території соціально-економічний механізм, що відзначається притаманною йому специфікою спеціалізації та структури виробництва і господарства, міжрегіональними й зовнішніми економічними, політичними та культурними зв'язками, має місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування, в межах якого формується територіальна громада з притаманними їй місцевими інтересами»

2

С.Г. Серьогіна: «Регіон – це адміністративно-територіальна одиниця, яка охоплює населені пункти і території між ними і яка виокремлюється на основі спільних адміністративних, соціально-економічних, географічних та інших факторів»

**«Хартія регіоналізації», прийнята Європарламентом
у 1988 році (п. 1 ст. 1)**

«Регіон – це територія, що з географічного погляду створює політичну цілісність, або комплекс територій, який є закритою структурою і населення якого визначається певними спільними рисами та виявляє бажання й надалі зберігати існуючу цілісність та розвивати її, стимулюючи культурний, соціальний та економічний прогрес»

Декларація щодо регіоналізму в Європі, прийнята Асамблеєю Регіонів Європи в 1996 р.

**«Регіон – це територіальне утворення,
яке сформовано в законодавчому порядку на рівні,
безпосередньо нижчому від загальнодержавного,
та є наділеним політичним самоврядуванням» (п. 1 ст.1)**

**«Регіон визнається національною конституцією або законом,
які гарантують його автономію, самобутність,
владні повноваження та організаційний устрій» (п. 2. ст. 1)**

**«Регіон має власну конституцію, статут автономії або інший закон,
який є частиною загальнодержавної правової системи на
найвищому рівні і встановлює, якнайменше, його владні
повноваження та устрій» (п. 3. ст. 1)**

Фахівці в галузі регіональної економіки пропонують в основу класифікації регіонів покласти такі критерії:

1

рівень соціально-економічного розвитку

2

темпи економічного розвитку

3

тип регіональної структури господарства

4

розташування регіоноутворюючих ознак на території регіону

5

характер виробничої спеціалізації

Фахівці в галузі регіональної економіки пропонують в основу класифікації регіонів покласти такі критерії:

6

наявність природних ресурсів

7

структура господарства

8

екологічний стан регіону

9

ступінь розвитку виробничої і економічної інфраструктури

10

демографічна ситуація, зокрема темпи приросту населення, коефіцієнт густоти населення тощо

РЕГІОНАЛІЗМ

Природний, органічний принцип територіальної організації соціальних, політичних, економічних і культурних аспектів життєдіяльності людських спільнот, що виходить із факту існування в країні районів зі значними природними, господарськими, соціальними і етнокультурними відмінностями

Відстоювання інтересів регіону в його відносинах з вищестоящими органами управління, найчастіше – з державою

цілеспрямована й активна діяльність держави і наднаціональних інститутів (зокрема, ЄС) щодо регулювання регіонального розвитку

Загальне найменування концепцій і стратегій, спрямованих на раціональне використання просторових відмінностей, що існують всередині держав, і підвищення ролі регіону в територіальному поділі праці, або на компенсацію несприятливих умов його життєдіяльності

Стратегія політичних еліт регіонів, що має на меті розширення своїх прав (рух «знизу»)

Національна стратегія, що має на меті перерозподіл повноважень від центру до регіонів (рух «зверху»)

РЕГІОНАЛІЗМ

VS

ЦЕНТРАЛІЗМ

**спосіб мислення і дій,
що виходить із
пріоритетності
регіональних інтересів
над державними**

**спосіб мислення і дій,
що ґрунтується
на ігноруванні
регіональних інтересів**

Класифікація видів регіоналізму залежно від вимог, які висувають регіони до центральної влади

культурний

автономія свободи совісті, захист місцевих традицій, етнічна автономія, вільне використання рідної мови тощо

економічний

пільгові оподаткування і тарифікація, можливість виходу на міжнародний ринок та інші економічні інтереси

політичний

вимоги про передачу більшого обсягу повноважень на місця

Відмітні риси держави, в якій розвинений регіоналізм

1

**частина владних повноважень передана від центру на місця,
що закріплено в основоположних конституційних актах країни**

2

органи влади обираються в регіонах

3

**національний орган законодавчої влади формується
за регіональним принципом (одна з палат або єдина палата)**

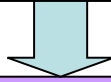
4

**регіони активно беруть участь у роботі
центрального органів державної влади**

5

**регіони беруть участь в обранні глави держави
(для парламентських республік)**

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ

являє собою процес, спрямований на створення взаємопов'язаної політико-економічної системи, що забезпечує особливий статус регіональних утворень у політичній системі держави, участь регіонів у реалізації державної влади, їх відносну економічну та фінансову самостійність в умовах унітарної держави

є одним з етапів ускладнення структури суспільства в рамках розвитку суспільно-політичних систем

Інтеграційна
регіоналізація

• Дезін

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В ЄС

формування самого геополітичного регіону – ЄС – як певної цілісності, системи механізмів регіонального характеру.

У рамках цього гнучкого розвиненого механізму здійснюється узгодження інтересів країн, що входять у співтовариство

Формування субрегіонів усередині ЄС, наприклад, Середземноморського або Північного, у межах яких також формуються цілісні регіони – Середземноморський і Скандинавський

До цього ж напрямку відносять і так звані прикордонні регіони ЄС, до яких входять тісно пов'язані й прилеглі одна до одної прикордонні області двох і більше держав ЄС

Рух регіонів, розташованих всередині країн ЄС, за розширення своєї компетенції

Усвідомлюючи свої інтереси, регіони шукають своє нове, більш значне місце в системі ЄС

**Найбільше поширення одержали 3 варіанти бачення
«Європи регіонів»:**

Радикальна інтерпретація в сенсі поступового відмирання національної держави через її неадекватність реаліям і формування Єдиної Європи двох рівнів – наднаціонального й регіонального

«Європа регіонів», що розуміється як інтенсифікація міжрегіонального економічного співробітництва, тобто «зрощення» Європи, адже державні кордони перешкоджають повноцінному розвитку «природних» регіонів

«Європа регіонів» як триступінчаста або трирівнева Європа (Євросоюз, національна держава, європейські регіони)

У цьому сенсі «Європа регіонів» протистоїть деголлівській «Європі батьківщин»

Децентралізація влади - передання функцій і повноважень щодо вирішення різних питань соціального управління від центральних органів держави до відання територіальних органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Форми децентралізації

Федералізація

Автономізація

Регіоналізація

Децентралізація, як один з успішних напрямів сучасних реформ в Україні, в європейській доктрині та теорії формування регіональних та місцевих органів врядування може супроводжуватися такими суміжними процесами, як деконцентрація центральної влади на місцях, актуалізація регіональних ідентичностей, і, як наслідок, **регіоналізацією територій, формуванням нових системних вимог та історичних викликів до представників місцевої влади, адміністративною реформою, аж до поступової реорганізації адміністративних одиниць та делегування їм додаткових функцій**

ВИДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Урядова

Політична

Адміністративна

Фіскальна

Економічна (ринкова)

Екологічна

Ідеологічна

Лібертаріанська

Соціалістична

Вільного ринку

Технологічна

аніпапрофні

Освоєних технологій